

Belastingen **toen** en **nu**

Zakboekje
Belastingen

Belastingen toen en nu

Inleiding

We staan er niet of bijna nooit bij stil, maar dagelijks maken we gebruik van voorzieningen waar de overheid voor zorgt of aan meebetaalt. Eigenlijk vinden we het de normaalste zaak van de wereld dat de overheid een groot deel van de onderwijskosten betaalt, dat er sociale voorzieningen zijn zoals de bijstand voor mensen die niet kunnen werken, dat er politie op straat loopt... Om die gemeenschappelijke uitgaven te kunnen betalen heeft de overheid wel inkomsten nodig. Belastingen zijn de belangrijkste bron van inkomsten voor de rijksoverheid. Jij betaalt er ook aan mee.

Door de eeuwen heen hebben mensen belasting betaald. Het doel waarmee belastingen werden geheven en de manier waarop ze werden geïnd zijn natuurlijk veranderd. Dit zakboekje geeft antwoord op vragen als: sinds wanneer worden er belastingen geheven en hoe? Waarover betaalde men zoal belasting? Wat waren vroeger de gemeenschappelijke uitgaven of voorzieningen die uit belastingopbrengsten werden betaald? Betaalde iedereen belasting? Bestaat er nog een belasting op zout, op parasols, op ramen, op fietsen en op paarden? Waar betalen we nu allemaal belasting over? Waarom betaalt niet iedereen evenveel belasting? En waar wordt ons belastinggeld tegenwoordig aan uitgegeven?

Linker pagina Een samenvatting van de Miljoenennota 1950. Elk jaar verschijnt er op Prinsjesdag een Miljoenennota. Hierin worden de belangrijkste inkomsten en uitgaven van de overheid voor het komende jaar toegelicht.

Rechts Een sommatiebiljet uit 1746. Hierin wordt een koopman in Amsterdam verzocht een percentage inkomstenbelasting te betalen.

Boven Schilderij van een 17^e eeuwse navolger van de schilder M. van Reymerswale waarop de belastingpachter en zijn deurwaarder de belastingontvangsten tellen en opschrijven.

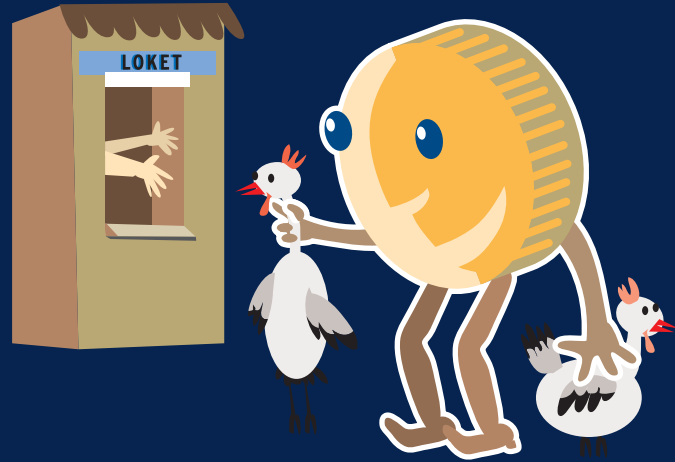
Rechts Tegenwoordig doen veel mensen hun belastingaangifte per computer.

Inhoud

- 6** **Belastingen toen**
- 8 Belastingen in het Romeinse keizerrijk
- 10 Middeleeuwse belastingen
- 14 De Spaanse overheersing en de tiende penning van Alva
- 16 De Gouden eeuw en belastingen
- 20 De Franse bezetting en een algemeen belastingstelsel

- 24** **Belastingen nu**
- 26 Welke belastingen zijn er nu?
- 34 Wat wordt er zoal uit belastingen betaald?
- 36 Naast belastingen ook premies
- 38 Belastingen meer dan een inkomstenbron

Belastingen toen

De geschiedenis van belastingen gaat heel ver terug. In het begin ging het om bijdragen in natura. Zo was het afstaan van vee en of graan een vorm van belastingheffing die al voor onze jaartelling in Israël plaatsvond. Als je belastingen omschrijft als het leveren van een bijdrage aan de gemeenschappelijke doelen, de uitgaven van een samenleving, dan kunnen we nog verder teruggaan in de geschiedenis. Zo was het bijvoorbeeld bij de bouw van de piramiden in Egypte verplicht te werken zonder daarvoor een betaling te ontvangen. Dat was eigenlijk ook al een vorm van belastingheffing.

Het ging eerst nog om min of meer vrijwillige geschenken in natura van het volk aan het stamhoofd, de keizer, de koning of de farao. Die geschenken kregen steeds meer een verplicht karakter. Uiteindelijk was er sprake van verplichte heffingen die in de vorm van geld werden afgedragen.

Iedere samenleving heeft andere onderlinge maatschappelijke verhoudingen. De veranderde onderlinge verhoudingen of staatkundige structuur is van invloed geweest op de ontwikkeling van de belastingheffing. De manier waarop belastingen worden geheven en waarover, past bij de maatschappelijke situatie in een bepaalde tijd. Om dat te illustreren, gaan we in dit eerste deel van het zakboekje kort in op de belastingheffing in de tijd van de Romeinen, de Middeleeuwen en in de periode van de Gouden eeuw tot en met

de negentiende eeuw. In dit zakboekje kan slechts een enkel hoogtepunt uit de lange geschiedenis van belastingheffing aan bod komen.

Boven Voor onze jaartelling was het afstaan van vee en of graan een vorm van belastingheffing.

Onder Schilderij uit 1999 van A. Khaknegar. Jozef en Maria registreren zich in opdracht van keizer Augustus bij een Romeins belastingkantoor in Bethlehem. De registratie diende onder meer als basis voor de belastingheffing.

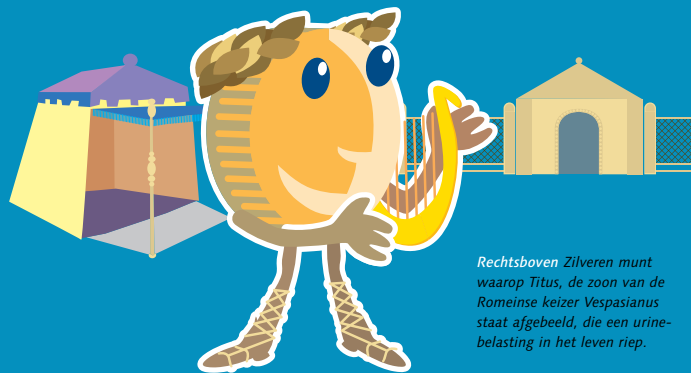
Belastingen in het Romeinse keizerrijk

De antieke samenleving van de Romeinen verschilt enorm van de samenleving waar wij nu in leven. Heel Zuid-Europa, Midden-Europa en ook het zuiden van ons land was veroverd door de Romeinen. De rivier de Rijn was de noordgrens van het Romeinse rijk. De Romeinen waren bijna overal de baas.

Zodra de Romeinen een volk overwonnen hadden, werd hun grondgebied eigendom van de Romeinen. Ieder veroverd land, dus ook het zuiden van Nederland, werd een Romeinse provincie. De bewoners moesten voor het gebruik van de grond betalen.

Rondom het begin van onze jaartelling – 476 na Christus

Deze grondbelasting (Tributum soli) was één van de belangrijkste belastingen in die tijd. Met de opbrengsten hiervan zijn vooral forten gebouwd en wegen aangelegd. De Romeinen zelf betaalden geen belasting.

Rechtsboven Zilveren munt waarop Titus, de zoon van de Romeinse keizer Vespasianus staat afgebeeld, die een urinebelasting in het leven riep.

Vlak voor onze jaartelling liet de Romeinse Keizer Augustus volkstellingen houden om het aantal inwoners in een provincie vast te stellen. Zo kon hij een schatting maken van de opbrengst aan belastingen. Iedere burger moest op pad om zich in een aangegeven plaats te laten inschrijven in een soort bevolkingsregister en daar een verklaring af te leggen aan de belastingambtenaren over zijn bezittingen, zoals grond.

Middeleeuwse belastingen

5^e tot 15^e eeuw

Toen het gedaan was met de macht van Rome, brak een nieuwe tijd aan. De middeleeuwse samenleving was ingedeeld in standen. Bovenaan stond de koning of keizer met daaronder: de geestelijken (of kerkelijken zoals de bisschop en monniken van de kloosters). Daarna de edelen (graven, hertogen en ridders) en onderaan: boeren en burgers (ambachtslieden en kooplui die vanaf de 12^e eeuw in de opkomende steden woonden).

Rond 800 behoorde ons land tot het Frankische rijk. Het was onder de Frankische koning Karel de Grote opgedeeld in zogeheten gouwen (graafschappen).

Aan het hoofd van een dergelijk graafschap stond de door de koning aangestelde graaf. Naast de graven waren er ook bisschoppen en hertogen die grote stukken land bezaten en daarover de baas waren. Ons land bestond toen uit een heleboel kleine landen: graafschappen, hertogdommen en bisdommen.

Rechts Gravure van C. Visscher uit 1650. Portret van Dirk III, graaf van Holland (993-1039). *Rechter pagina* Het schilderij van G.C. Coene laat zien hoe een smokkelaar, die jenever (in darmen) naar binnen wil smokkelen zonder accijns te betalen, bij de stadspoort wordt aangehouden. *Links* achter het raam de ontvanger van de belastingen.

Kenmerkend voor de belastingheffing in de Middeleeuwen was dat het een regionale (graafschappen, bisdommen etc.) en later ook een plaatselijke aangelegenheid was (met de opkomst van de steden). Niets was centraal geregeld. Wanneer de koning of later de keizer (toen Nederland in 900 onder het

Duitse keizerrijk viel) geld nodig had, vroeg deze een bedrag, een 'bede', aan de graven. Dit bedrag werd door de graven binnengehaald door belasting te heffen. Eerst ging het om éénmalige bijdragen bij bepaalde gelegenheden, bijvoorbeeld voor een huwelijksfeest of de bouw van een kasteel. Maar langzamerhand kregen de beden een terugkerend karakter. En gingen zij tot de vaste inkomsten van de heersers behoren. Het geld werd toen vooral gebruikt voor de hofhouding, de rechtspraak en om oorlog te kunnen voeren (defensie). De graven inden belasting van de boeren vaak over hun hoeveelheid

grond. Dat was nu eenmaal een makkelijke manier om iemands financiële positie in te schatten. De boeren betaalden meestal in natura, met bijvoorbeeld graan of vlees. Een deel van de oogst was voor de boer en de rest moest worden afgestaan.

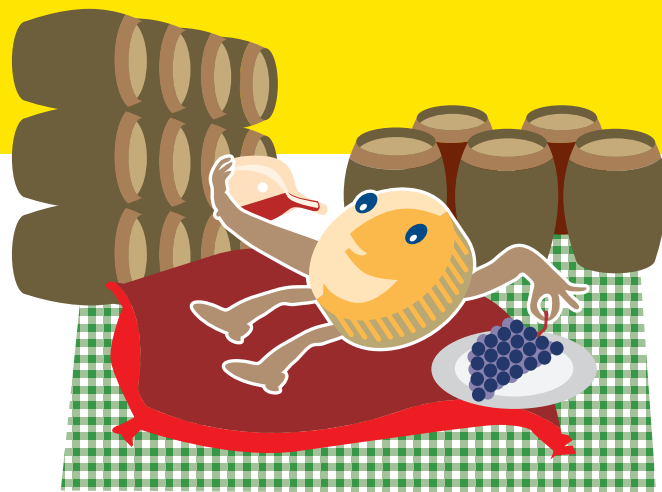

Boven Gravure uit 1650 van het tolhuis bij Lobith. Vanaf 1222 werd op deze plaats tol geheven van de schepen en vloten die voorbij voeren.

Vanaf de 12^e eeuw groeiden een aantal dorpen uit tot grote plaatsen. Sommige plaatsen kregen van hun heer (de graaf, de hertog of de bisschop) stadsrechten: ze mochten een muur om het dorp bouwen en ze mochten wekelijks een markt houden. De stad kreeg ook het recht om belasting te heffen. Daarmee kon men

de verplichtingen tegenover de vorst voldoen, maar ook eigen uitgaven betalen. Uitgaven voor bijvoorbeeld het aanleggen van straten, het bouwen van muren, de betaling van poortwachters en nachtwakers.

In de zich snel ontwikkelende steden zijn vooral accijnzen ingevoerd op eerste levensbehoeften uit die tijd, zoals: brandhout, zout, zeep, graan, meel, bier, wijn, vlees, turf, kolen enz. Maar er werd ook tol geheven op bijvoorbeeld het gebruik van markten en bruggen en het vervoer van goederen.

Stelsel van verpachting

Met het ontstaan en de groei van de steden is ook het stelsel van verpachting ontstaan. Kort gezegd hield dit in dat het innen van bepaalde belastingen werd uitbesteed, verpacht zoals dat heette. Men verpachtte het meestal aan rijke personen uit de stad die ook andere functies binnen de stad vervulden. Het waren rijke mensen omdat ze borg moesten staan voor het bedrag dat het stadsbestuur bijvoorbeeld aan wijncijns binnen wilde krijgen. Zo kon het zijn dat de wijnhandelaar uit die tijd ook de pachter van de wijncijns was. En de pachter zorgde er voor dat hij iets meer aan wijncijns binnenkreeg dan hij moest afstaan aan het stadsbestuur. Dit stelsel van verpachting heeft tot halverwege de 18^e eeuw bestaan.

De Spaanse overheersing en de tiende penning van Alva

Boven Schilderij uit de periode 1625–1650 waarop de onderdrukking door de hertog Alva wordt uitgebeeld. De geketende vrouwen staan voor de 17 provinciën van de Nederlanden.

We gaan nu met zevenmijlslaarzen door de volgende eeuwen heen. Nederland komt halverwege de zestiende eeuw terecht onder de macht van de Spaanse koning Philips II. Er is veel verzet tegen zijn macht en ideeën. Zo veel dat Philips II zijn opperbevelhebber van het Spaanse leger, Alva, naar Nederland stuurt om de orde te herstellen. Alva deed dit niet met zachte hand.

Hij haalde zich veel ellende op de hals toen hij het stelsel van beden wilde vervangen door algemene belastingen die in elke provincie van Nederland hetzelfde waren. Iedereen moest bijvoorbeeld een procent van de waarde van alle goederen (huizen e.d.) aan de Spaanse koning afstaan (de 10^oe penning) en vijf procent van de waarde van alle onroerende goederen als ze van eigenaar wisselden (de 20^oe penning).

16^e en 17^e eeuw

Toen Alva de 10^oe penning wilde invoeren werd het verzet tegen hem groter en groter. De 10^oe penning was een soort BTW (omzetbelasting), van tien procent, te betalen bij elke koop en verkoop van alle roerende goederen. Met de 10^oe penning wilde Alva een eind maken aan de financiële macht van de adel en de stadsbesturen. Eigenlijk wilde hij de onderlinge maatschappelijke verhoudingen veranderen. Het belastingplan voor de 10^oe penning was als het ware de

druppel die de emmer deed overlopen. Het verzet tegen het belastingplan en de bloedige onderdrukking van het opkomende protestantisme leidde onder Willem van Oranje tot de Tachtigjarige oorlog tegen de Spanjaarden (1568–1648). Na de inneming van den Briel trok Alva in 1572 zijn plannen in. De vernieuwing van het belastingstelsel was van de baan. Er zijn wel plakkaaten gedrukt van de 10^oe penning, maar de machtige steden hebben deze vorm van belasting nooit doorgevoerd. Ze kochten het af door jaarlijks een bepaald bedrag aan de Spanjaarden te betalen. Kort na het vertrek van Alva ontstond de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

Boven Voor- en keerzijde van een gedenkpenning op de 10^oe penning uit 1572. De 10^oe penning werd uiteindelijk nooit ingevoerd.

Links Plakkaat op de Tiende Penning verschenen in 1571 in een wetboek van koning Philips II over de 10^oe penning van de roerende goederen.

De Gouden Eeuw en belastingen

in de 16^e en 17^e eeuw

Tijdens de tachtigjarige oorlog werd de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden een rijk en welvarend land. Vooral voor de kooplieden en scheepsbouwers was de zeventiende eeuw een gouden tijd. De Nederlandse koopvaardijsche-

pen (die sinds 1602 verenigd waren in de Verenigde Oost-Indische Compagnie, de VOC) voeren de hele wereld over om specerijen (zoals peper, kaneel, kruidnagelen en muskaat), koffie, thee en katoen uit Indië te halen; zijde en porselein uit China en Japan; suiker uit Brazilië en walvisspek uit Noorwegen en Groenland. Amsterdam was het middelpunt van deze handel. Nederland maakte als gevolg hiervan een enorme ontwikkeling door.

Onder Een replica van het VOC-schip De Amsterdam voor het Scheepvaartmuseum in Amsterdam.

De belastingen in de zestiende en zeventiende eeuw waren niet zo veel anders dan de middeleeuwse heffingen. Onze Staat der Nederlanden was ontstaan (bij de Unie van Utrecht in 1579), maar van een belastingstelsel dat voorzag in de inkomsten van die Staat was nauwelijks sprake. Daar voelden de provinciën zich te veel zelfstandige staten voor. De enige algemene belastingen waren de convoeien en licenten, een soort in- en uitvoerrechten (douanerechten). Convoiegeld was een vergoeding die betaald moest worden voor de bescherming die Nederlandse oorlogsschepen boden aan de koopvaarders en vissers tegen vijanden (Spanjaarden en later ook andere landen) en zeerovers. Het licentgeld was een vergoeding voor het recht om handel te drijven met de vijand. De convoeien en licenten werden geïnd door de dienst Convoeien en Licenten van de admirali-

Rechts Wapenbord uit de periode 1814–1817 van de dienst der Convoeien en Licenten dat werd gebruikt als uithangbord.

teitscolleges, de marine van toen. Zij moesten daarmee in een tijd van sterke concurrentie de Republiek en de koopvaarders beschermen. Na de Vrede van Munster in 1648 kregen de convoeien en licenten het karakter van gewoon invoerrecht. De Vrede van Munster maakte een eind aan de Tachtigjarige Oorlog en Spanje erkende de Republiek als zelfstandige staat.

Naast de algemene con-
voien en licenten waren
de belastingen in de 16^e
t/m 18^e eeuw net als in de
Middeleeuwen vooral
regionale en plaatselijke
heffingen. Van een centraal
belastingstelsel was in
deze tijd zoals gezegd geen
sprake. Wel was door het
bestuur van de Republiek
centraal opgelegd hoeveel
iedere provincie moest
betalen aan het bestuur
(de Staten-Generaal). De
ene provincie meer dan de
andere. Al naar gelang er
geld nodig was in de ste-
den of provincies (voor
eigen uitgaven of afdrach-
ten aan hogere bestuur-

ders) werden er belastingen geheven en
zonodig nieuwe heffingen verzonnen. Dat
waren vooral heffingen op het gebruik van
eerste levensbehoeften, zoals de eerder
genoemde accijnzen op wijn en zout, maar
ook op koffie en thee en dergelijke. Omdat
accijnzen de belangrijkste belastingen van
die tijd waren, was van een eerlijke verde-
ling van deze lasten geen sprake. De accijn-
zen werden immers geheven op eerste
levensbehoeften. Of je nou rijk was of
straatarm, je
betaalde hetzelfde.

*Links Zilveren gedenk-
penning op de invoering
van het haardstedegeld
uit 1666.*

Toch werden er toen ook al belastingen
geheven over de welvaart van de mensen.
Iemands welvaart werd in die tijd bijvoor-
beeld afgemeten aan het grondbezit, het
bezit van huizen, maar ook aan het aantal
haardsteden in een huis of het aantal
dienstboden. Maar de belangrijkste
belastingen waren de accijnzen.

De Franse bezetting en een algemeen belastingstelsel

Tussen 1650 en 1800 is Nederland vele malen in oorlog geweest met andere machtige landen, zoals Frankrijk en Engeland, of betrokken geweest in oorlogen tussen andere landen. Aan het einde van de 18^e eeuw vielen de Fransen ons land binnen. De Republiek

der Nederlanden hield in 1795 op te bestaan en Nederland kwam in Franse handen. We kregen een ‘Franse’ grondwet en het bestuur van ons land werd centraal gevormd: 5 directeuren en 8 ministers bestuurden het land. Een eenheidsstaat was geboren en dus moest er ook eenheid in belastingen komen.

Boven: Portret van minister van Financiën Izaak Jan Alexander Gogel v. van W. Stadt uit 1950 naar een voorbeeld van W. van Bree.

Izaak Gogel was destijds minister van Financiën en hij zorgde er voor dat in juli 1805 een belastingstelsel werd goedgekeurd dat in de gehele republiek zou gelden. Er kwam ook één centraal ambtelijk apparaat voor het innen van belastingen. Hij voerde een algemeen belastingstelsel in dat voor het eerst meer rekening hield met de draagkracht van degenen die de belasting moesten betalen: hoe rijker iemand was des te meer belasting hij moest betalen. Een heleboel accijnzen verdwenen en belasting op inkomen kreeg een belangrijker plaats in het stelsel. Zo betaalden degenen die in rijkdom leefden bijvoorbeeld hogere personele belasting. Hun rijkdom werd afgemeten aan het aantal dienstboden, het aantal koets- en rijpaarden, het aantal haardsteden, de hoeveelheid ramen en deuren in de huizen die ze bezaten en de waarde van hun grond.

Eind 18^e eeuw, begin 19^e eeuw

Paardenbelasting van Gogel

Zoals de auto nu door velen wordt gezien, zo werd het paard in het begin van de 19^e eeuw gezien: het middel bij uitstek om zich te vervoeren. Het paard was dus een aantrekkelijk middel voor de overheid voor het heffen van belasting. Voor het eerste paard dat men had, betaalde men destijds vijftig gulden, zo'n twaalf euro, per jaar. Dit tarief liep op naarmate men meer paarden had.

Boven Zitdag van de belastingontvanger op het platteland begin 20^e eeuw. Schilderij uit 1940 van W. Stadt.

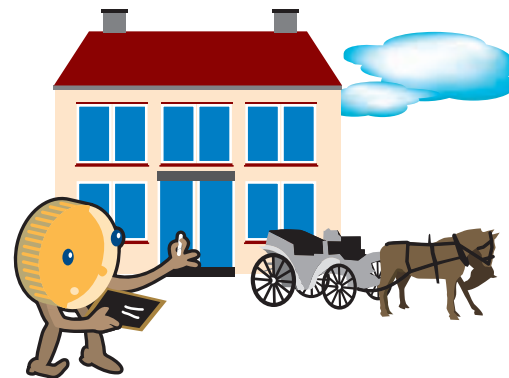
Rechtsboven Fragment van een aanslagbiljet voor de paardenbelasting uit de 18^e eeuw.

kantoor. Er kwam in de 19^e eeuw ook een belasting op luxe goederen zoals waaiers, parasols, pruiken, handschoenen en haarpoeder. Men was namelijk van mening dat de mensen die zich dit soort luxe goederen konden veroorloven, wel wat meer konden missen en dus meer belasting konden betalen. Als bewijs van betaling werd een zegel aangebracht op de luxe goederen.

Rechtsboven In de 19^e eeuw werd er belasting geheven op luxe goederen zoals waaiers. Hiernaast zie je een waaier uit die tijd, gemaakt van Franse assignaten, een soort bankbiljetten.

Onder Belasting op inkomen werd steeds belangrijker. Rijkdom werd onder andere afgemeten aan de hoeveelheid ramen en deuren in de huizen, het aantal koets- en rijpaarden etc. De belastingambtenaar kwam aan huis om ter plekke het aantal ramen te tellen.

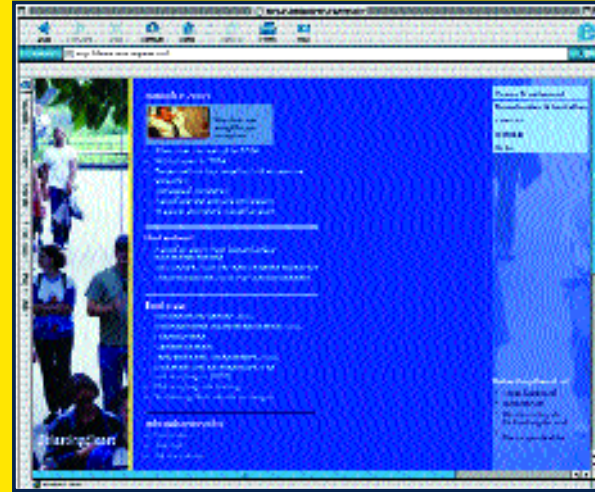
Over het algemeen kunnen we zeggen dat in de loop van de 19^e eeuw het zwaartepunt van de belastingheffing steeds meer op inkomsten, vermogen en winsten is komen te liggen. De voorlopers van de huidige inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting zijn in die eeuw ingevoerd. Sinds het eerste algemene belastingstelsel van Gogel zijn er in de 19^e eeuw en uiteraard later ook in de 20^e eeuw (toen is bijvoorbeeld de omzetbelasting ingevoerd) nog vele grote en kleinere aanpassingen, uitbreidingen en ook vereenvoudigingen in de belastingheffing doorgevoerd. Er zijn veel belastingsoorten verdwenen, nieuwe zijn erbij gekomen; te veel om hier allemaal op te noemen en te behandelen.

Belastingen nu

Aan de hand van de informatie in 'belastingen toen' is duidelijk geworden dat belastingheffing tijdgebonden is. Het verandert naarmate de maatschappij en onderlinge verhoudingen veranderen. Ons huidige belastingstelsel past dus bij de huidige maatschappelijke situatie. Dat geldt voor de belastingsoorten, de doelen waarmee ze geheven worden en voor de overheidsvoorzieningen die eruit betaald worden. Ook de manier van innen, het invullen en opsturen van een aangiftebiljet via de computer en de e-mail, is absoluut van deze tijd.

In dit deel van het zakboekje wordt ingegaan op de vragen: waarover betalen we tegenwoordig belasting? En waar wordt het belastinggeld zoal uitgegeven?

Linksboven Op de website van de Belastingdienst www.belastingdienst.nl vind je alle informatie over de verschillende soorten belastingen en de belastingaangifte.

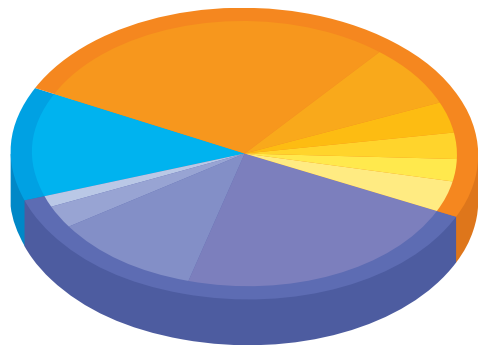
Onder De Belastingdienst verstuurt haar post in herkenbare blauwe enveloppen.

Welke belastingen zijn er nu?

Iedereen die in Nederland woont, werkt of zelfs op vakantie is, betaalt belasting aan de Nederlandse overheid. We hebben in Nederland kostprijsverhogende belastingen en belastingen op inkomen, winst en vermogen. Bij kostprijsverhogende belastingen geldt als uitgangspunt dat belasting wordt geheven over de handel in goederen en het verlenen van diensten. Bij belastingen op inkomen, winst en vermogen is de financiële positie van personen, bedrijven en organisaties het uitgangspunt voor de heffing.

Cirkeldiagram Op de jongerensite van het ministerie van Financiën, www.minfin.nl/jongeren, vind je onder 'inkomsten en uitgaven' een korte toelichting op alle belastingsoorten. Je ziet dat na de omzetbelasting (BTW), de loon- en inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting verreweg het meeste opleveren.

Kostprijsverhogende belastingen

- Omzetbelasting (BTW)
- Accijnzen
- Belastingen van rechtsverkeer
- Belastingen op milieugrondslag
- Belastingen op Personenauto's en Motorrijwielen (BPM)
- Overige kostprijsverhogende belastingen

Belasting op inkomen, winst en vermogen

- Loon- en inkomstenbelasting
- Vennootschapsbelasting
- Dividendbelasting
- Overige belasting op inkomen, winst en vermogen

Niet-belastingontvangsten

Je zult merken dat naarmate je ouder wordt, je meer en meer in aanraking komt met de verschillende belastingsoorten. Kinderen en jongeren betalen – zonder zich daar bewust van te zijn – al belasting. Een kind van 9 jaar dat van zijn zakgeld een ijsje koopt of een kind van 12 jaar dat naar het zwembad gaat, betaalt BTW. Een jongere van 14 jaar kan een bijbaantje hebben en dus loonbelasting betalen. Een 16-jarige mag op een brommer rijden: bij het tanken van benzine betaalt hij naast BTW ook accijns. Bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd kan hij zijn rijbewijs halen, een auto kopen en zo met de BPM (belasting op personenauto's en motorrijwielen) en motorrijtuigenbelasting in aanraking komen. En ga zo maar door.

Boven Als je 16 jaar bent, mag je op een brommer of scooter rijden. Bij het tanken van benzine betaal je naast BTW ook accijns.

Kostprijsverhogende belastingen

Kostprijsverhogende belastingen zijn verborgen in de aanschafprijs van producten en diensten. Als je een kaartje voor een popconcert koopt, ben je je waarschijnlijk niet echt bewust van het feit dat je tegelijkertijd belasting betaalt aan de overheid. En dat de overheid daarmee voorzieningen betaalt, waar je zelf weer gebruik van maakt. Toch is het zo! Misschien ben je wel met het openbaar vervoer naar dat concert gegaan. Dankzij belastingen zijn de strippenkaarten en de treinkaartjes beter

betaalbaar dan zonder de financiële bijdrage van de overheid aan het openbaar vervoer. Een ander voorbeeld: een student zal zich bij het drinken van een glas bier niet bewust zijn van het feit dat hij via accijns en btw op dat moment belasting betaalt. Tegelijkertijd is hij zich er waarschijnlijk net zo min van bewust dat de overheid met belastinggeld voor hem duizenden euro's per jaar aan zijn universitaire opleiding bijdraagt.

Rechts Op een bon uit 1940 wordt er over de aankoop van tegels een 'weeldebelasting' (omzetbelasting) geheven van 10%. De omzetbelastingzegels onderaan de bon laten zien dat het bedrag van f 12,50 is betaald. Deze zegels werden in de periode 1934–1941 gebruikt.

De belangrijkste kostprijsverhogende belasting is de omzetbelasting, beter bekend als btw. Je betaalt op bijna alles btw. Soms zie je het btw bedrag apart gedrukt staan op de kassabon van een aankoop. Andere bekende kostprijs-

verhogende belastingen zijn de accijnzen die worden geheven op bijvoorbeeld benzine en sigaretten (tabaksaccijns). De accijnzen worden tegenwoordig veelal over andere producten geheven, maar stammen in feite uit de middeleeuwen. Leuk om te weten is dat er nog steeds wel een wijnaccijns en bieraccijns bestaat.

BTW, omzetbelasting

De BTW, is in 1934 ingevoerd, gewoonweg omdat de financiële nood hoog was. De opbrengsten van de inkomstenbelasting waren in de jaren daarvoor fors gedaald. De BTW was in Frankrijk en Duitsland al in de oorlogsjaren ingevoerd en daar een goede bron van inkomsten gebleken. Ook nu nog is de BTW de belasting met de hoogste opbrengst in Nederland.

SUM	20,80
BTW	3,95
TOT	24,75

ET GESCHREVENE.

Er bestaan ook kostprijsverhogende belastingen als milieubelastingen, onder andere de energieheffing die je moet betalen over de stroom die je in een huis of bedrijf verbruikt. De belastingen op personenauto's en motorvoertuigen (BPM) is ook een kostprijsverhogende belasting: bij

de aanschaf van een nieuwe auto of motor betaalt de koper een bedrag aan BPM. En ten slotte zijn er belastingen van rechtsverkeer. Dit zijn belastingen die samenhangen met bepaalde juridische handelingen, zoals de overdrachtsbelasting die de koper van een huis moet betalen.

Belastingen op inkomen, winst en vermogen

Bij belastingen op inkomen, winst en vermogen moet je niet alleen denken aan de loon- en inkomstenbelasting die je betaalt over je loon of inkomen, maar bijvoorbeeld ook aan vennootschapsbelasting. Bedrijven in de vorm van een bv (Besloten vennootschap) of nv (Naamloze vennootschap) moeten jaarlijks vennootschapsbelasting betalen over hun behaalde winst.

Onder Loonstrook met daarop aangegeven het bruto- en nettoloon.

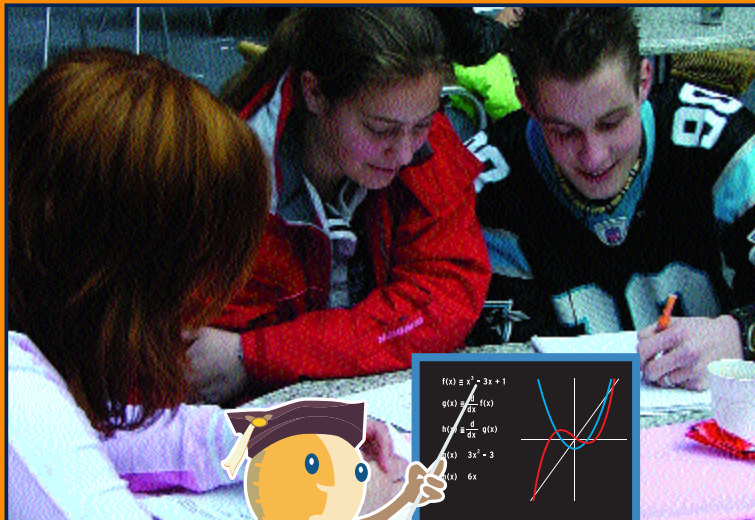
	Dagen		Uren	
	bet.	onbet.	bet.	onbet.
Gewerkt	10,00		139,20	
Ziekte				
Vakantie				
Betaalbaar				
Salaris			1770,00	
Brutoloon			1770,00	
WAO-rijsilverzekering			-14,03	
Ziekentondswet (wg)			-21,85	
Ziekentondswet			-41,29	
Werkloosheidswet				
SVW Loon				
Loon voor Loonheffing			-897,08	
Loonheffing			1295,65	
Nettoloon			1295,65	
Uitbetaald				

Iedereen die betaald werk doet, kent de loon- en inkomstenbelasting. Op de loonstrook of de salaris-specificatie die je van je werkgever ontvangt, staat duidelijk aangegeven wat je bruto en je nettoloon is. Je brutoloon is je loon voordat de belasting (en premies) ervan afgetrokken zijn. Je nettoloon is uiteraard wat je na die aftrek overhoudt en op je rekening wordt overgemaakt. Het bedrag dat een werknemer aan loonbelasting en premies volksverzekeringen (de loonheffing) moet betalen is afhankelijk van de hoogte van het brutoloon.

Bijbaantje, vakantiebaantje en het T-biljet

Als je een vakantiebaantje hebt (gehad), en je hebt over je ontvangen loon loonbelasting betaald, dan kan het zijn dat je teveel belasting hebt betaald. Ook als je een bijbaantje hebt, kan het zijn dat je teveel belasting betaalt. Je kunt de belasting die je teveel betaald hebt terugvragen bij de Belastingdienst. Je moet daarvoor een speciaal formulier (Tj-biljet) aanvragen bij de Belastingdienst of downloaden van de internet-site van de Belastingdienst: www.belastingdienst.nl.

Wat wordt er zoal uit belastingen betaald?

$$f(x) = x^2 - 3x + 1$$

$$g(x) = \frac{1}{x} f(x)$$

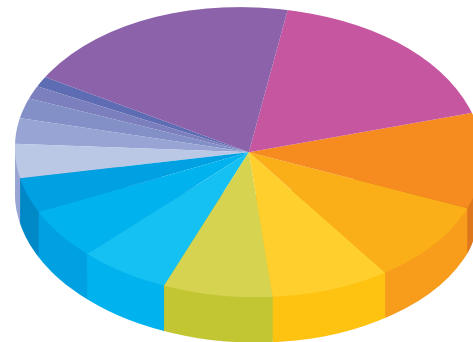
$$h(x) = \frac{d}{dx} g(x)$$

$$i(x) = 3x^2 - 3$$

$$j(x) = 6x$$

Samen zijn de belastingen goed voor miljarden inkomsten voor de overheid. Er worden vele voorzieningen mee betaald. Naarmate de maatschappij ingewikkelder is geworden, heeft de overheid meer taken op zich genomen.

Voorbeelden van overheidsuitgaven die nu uit belastinggeld worden betaald zijn: het aanleggen en onderhouden van wegen, dijken en waterwegen, onderwijs, politie op straat, rechters, gevangenis, bepaalde sociale voorzieningen en ook subsidies aan gemeenten, waarmee bijvoorbeeld weer kinderopvang en buurthuizen worden ondersteund.

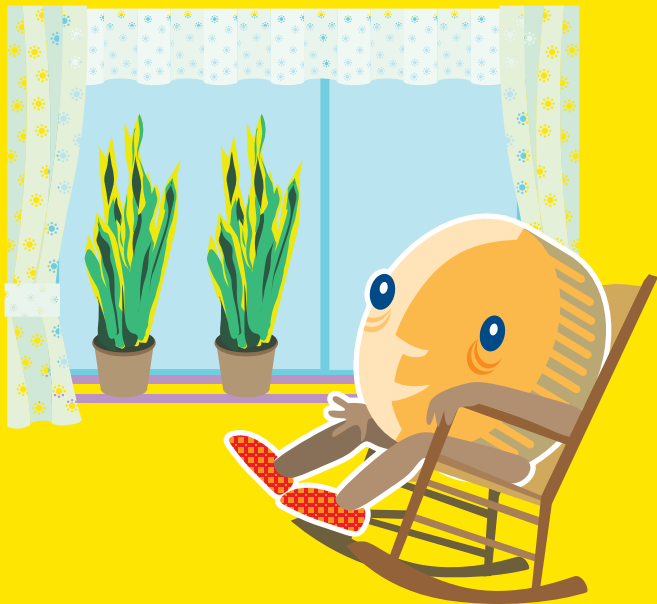
- Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Rente staatsschuld
- Gemeente- en Provinciefonds
- Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Buitenlandse Zaken / Internationale Samenwerking / EU
- Verkeer en Waterstaat / FES en Infrastructuurfonds
- Defensie
- Justitie / Vreemdelingenzaken en Integratie
- Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Financiën
- Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
- Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- Economische Zaken

Cirkeldiagram De uitgaven van de overheid verdeeld over de verschillende ministeries en de rente over de staatsschuld.

Alle taken die de overheid op zich heeft genomen, zijn verdeeld over de verschillende ministeries. Aan de hand van de uitgaven van die ministeries kun je zien waar in Nederland het meeste geld aan uitgegeven wordt. Hierboven zie je hoe dat ongeveer verdeeld is. Jaarlijks maakt de regering op Prinsjesdag met de presentatie van de rijksbegroting en de Miljoenennota

de geschatte inkomsten en de geplande uitgaven bekend. Wil je (actuele) cijfers zien? Ga dan naar www.minfin.nl. Op de jongerensite van het ministerie van Financiën worden per ministerie ook nog een aantal concrete uitgaven genoemd: www.minfin.nl/jongeren.

Naast belastingen ook premies

Naast de rijksuitgaven heeft de overheid ook uitgaven voor sociale zekerheid en zorg. Maandelijks betalen werknemers en werkgevers naast belastingen ook sociale premies. Het grootste deel van de uitgaven in de sociale zekerheid en zorg wordt uit de opbrengst van deze sociale premies betaald; voor het resterende deel zorgt het Rijk. We noemen belastingen en sociale premies samen: de collectieve lasten, omdat de overheid met deze inkomsten de collectieve uitgaven en voorzieningen in Nederland betaalt.

Met het sociale stelsel zijn mensen in Nederland verzekerd van een inkomen, wanneer zij bijvoorbeeld door ziekte, ouderdom, werkloosheid of arbeidsongeschiktheid zelf geen inkomen kunnen verwerven. Er gaat enorm veel geld om in het sociale zekerheidsstelsel. Zo ontvangt iedereen die 65 jaar of ouder is een AOW-uitkering. En alleen dat gaat al om meer dan 2 miljoen mensen. Daarnaast ontvangen honderdduizenden mensen een arbeidsongeschiktheidsuitkering (WAO), een werkloosheidsuitkering (WW) of een bijstandsuitkering.

Ook zorguitgaven worden grotendeels uit premieopbrengsten betaald. Zo worden bijvoorbeeld de kosten voor langdurige verpleging in revalidatie instellingen en bejaardentehuizen uit premies betaald. Kijk voor actuele cijfers over hoeveel er om gaat in de sociale zekerheid en zorgsectoren op de jongerensite: www.minfin.nl/jongeren bij de samenvatting Miljoenennota.

Belastingen meer dan een inkomstenbron

Behalve om inkomsten te verkrijgen, gebruikt de overheid belastingheffing ook voor andere doelen. De overheid, een kabinet, kan via belastingheffing ook economische en sociale politiek voeren, bijvoorbeeld de werkgelegenheid bevorderen. Door minder belasting te heffen op arbeid, wordt arbeid goedkoper. Zo wordt het voor werkgevers aantrekkelijker (meer) werknemers in dienst nemen. Belastingheffing kan bijvoorbeeld ook als doel hebben het beschermen van het milieu door het gedrag van mensen te beïnvloeden. Door het verhogen van BTW en milieubelastingen kan het verbruik van gas en licht

namelijk duurder worden gemaakt, met de bedoeling dat mensen zuiniger omgaan met energie. Achterliggende gedachte hierbij is dat de vervuiler betaalt. Met belastingheffing kan de overheid ook een rechtvaardige inkomensverdeling realiseren. We hebben in Nederland een belastingstelsel, waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Dit betekent dat iemand met een hoog inkomen procentueel meer belasting betaalt dan iemand met een laag inkomen. Dit draagkrachtbeginsel kwam voor het eerst voor in het belastingstelsel van Gogel begin 19^e eeuw. Zo zien we dat ons huidige belastingstelsel nog steeds elementen van toen in zich heeft en niet alles alleen van nu is.

Bronnen

Bij het opstellen van de tekst van dit boekje zijn de onderstaande bronnen gebruikt.

- Informatiemateriaal van het Belasting & Douane Museum
- Geschiedenis van de Belastingen, Dr. A.C.J. de Vrankrijker
- Sijmen betaalt! Belastingen toen en nu, Prof. Dr. J. van der Poel
- De vaderlandse geschiedenis in een notedop, Cor Steentjes
- Op zoek naar vroeger, Bill Venema

Met speciale dank aan

John Vrouwenfelder en Ton van Kuijen van het Belasting & Douane Museum voor de hulp bij de samenstelling van het gedeelte 'Belastingen toen' en het leveren van vele illustraties.

Rechtsboven Het Belasting & Douane Museum in Rotterdam.

Rechts Het moderne trappenhuis dat de twee oude gedeelten van het Belasting & Douane Museum met elkaar verbindt.

Meer informatie

Over belastingen toen

Bezoek het Belasting & Douane Museum aan de Parklaan in Rotterdam en 'beleef' de belastingen door de eeuwen heen. De echte liefhebbers kunnen ter plekke ook de bibliotheek voor fiscale geschiedenis bezoeken die een schat aan informatie bevat over alles wat met belastingen te maken heeft.

Adres museum: Parklaan 14-16 te Rotterdam;
internet: www.belasting-douanemus.nl

Over belastingen nu

www.minfin.nl/jongeren

Colofon

Ministerie van Financiën
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
Internet www.minfin.nl

oplage 30.000
april 2005
001APR2005

Illustraties Belasting & Douane Museum, Bart Konings

Vormgeving Lydia Bennekens, Studio Tint, Den Haag

Fotografie Studio Tint

Druk Drukkerij Van Deventer, 's-Gravenzande

